

Effecten van Gegeneraliseerde Angst en Separatieangst op Identiteitsontwikkeling van

Adolescenten, Gemedieerd door Ouderlijke Controle

Masterthesis

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

Student: R.M. Tielen (3889653)

Begeleiders: Dr. Q.A.W. Raaijmakers

Dr. S.A.M. Wijsbroek

2^e beoordelaar: MSc C.J. van Lissa

Voorwoord

Deze masterthesis is geschreven als onderdeel van de thesis projectgroep ‘Identiteit en angst in de adolescentie’. Graag wil ik mijn begeleiders dr. Saskia Wijsbroek en dr. Quinten Raaijmakers hartelijk bedanken voor de hulpzame begeleiding en de gerichte, opbouwende feedback. Wegens persoonlijke omstandigheden is deze thesis niet volgens de geplande tijdslijn ingeleverd. Ik wil hiervoor mijn dank uitspreken voor de meedenkendheid en flexibiliteit van zowel mijn begeleiders als de tweede beoordelaar MSc van Lissa.

Samenvatting

Identiteitsontwikkeling wordt als één van de belangrijkste processen tijdens de adolescentie beschouwd. Identiteitsontwikkeling hangt samen met individuele kenmerken en gezinskenmerken. Ervaren ouderlijke psychologische controle bleek uit eerder onderzoek een negatief effect te hebben op identiteitsontwikkeling. Angststoornissen zijn de meest voorkomende stoornissen tijdens de adolescentie en angstsymptomen hebben een negatief effect op identiteitsontwikkeling. Door adolescenten ervaren symptomen van de angstclusters gegeneraliseerde angststoornis en separatieangst stoornis zijn positief gecorreleerd met ervaren ouderlijke psychologische controle. In deze studie wordt het effect van gegeneraliseerde angstsymptomen en separatieangst symptomen op algemene identiteitsontwikkeling, gemedieerd door ervaren ouderlijke psychologische controle onderzocht. **Methode:** In een longitudinale studie werden bij 15 Nederlandse scholen onder 455 respondenten vragenlijsten afgenomen, in de leeftijd van 10 tot 14 jaar ($M=12$). De vragenlijsten werden op 2 meetmomenten afgenomen. **Resultaten:** Uit de meervoudige regressieanalyse blijkt dat symptomen van gegeneraliseerde angst en separatieangst, gemedieerd door ervaren ouderlijke psychologische controle, geen significant effect hebben op algemene identiteitsontwikkeling. **Conclusie:** De gevonden resultaten zijn niet overeenkomstig bevindingen uit eerder empirisch onderzoek. Toekomstig onderzoek zou meetmomenten kunnen hanteren die verder uit elkaar liggen om de beoogde verschillen in identiteitsontwikkeling zichtbaar te maken.

Het proces van identiteitsontwikkeling wordt beschouwd als één van de belangrijkste ontwikkelingstaken gedurende de adolescentie (Smits, Soenens, Luyckx, Duriez, Berzonsky, & Goossens, 2008). Identiteitsontwikkeling tijdens de adolescentie hangt samen met individuele kenmerken en gezinskenmerken. Uit het review artikel van Meeus (2011) bleek dat adolescenten met een meer stabiele en coherentie identiteit getypeerd konden worden met hogere mate van aanpassingsvaardigheden, meer positieve persoonlijkheidseigenschappen en betere schoolprestaties. Tevens bleken adolescenten met een vergevorderde identiteitsontwikkeling op te groeien in een warm gezinsklimaat. Identiteitsontwikkeling is een dynamisch proces dat verweven is met opvoeding (Beyers & Goossens, 2008). Componenten van verschillende opvoedingsstijlen hangen samen met verschillende uitkomsten in identiteitsstijlen (Smits et al., 2008), waarbij ervaren ouderlijke psychologische controle een negatief effect op identiteitsontwikkeling blijkt te hebben (Luyckx, Soenens, Vansteenkiste, Goossens, & Berzonsky, 2007).

In een recente meta-analyse van wereldwijde prevalentie van psychische stoornissen bij kinderen en adolescenten blijkt dat angststoornissen de meest voorkomende stoornis is (Polanczyk, Salum, Sugaya, Caye, & Rohde, 2015). Angstsymptomen bleken in eerder onderzoek negatief samen te hangen met identiteitsontwikkeling. Adolescenten die meer angstsymptomen ervoeren, hadden een meer gecompliceerde identiteitsontwikkeling dan adolescenten die weinig angstsymptomen ervoeren. Adolescenten met meer angstsymptomen hadden meer moeite met de taken die bij identiteitsontwikkeling horen (Crocetti, Klimstra, Keijsers, Hale III, & Meeus, 2009). Door adolescenten ervaren symptomen van de specifieke angstclusters gegeneraliseerde angststoornis en separatieangststoornis blijken een voorspellende waarde te hebben voor ervaren ouderlijke psychologische controle (Wijsbroek, Hale III, Raaijmakers, & Meeus, 2011).

Er is nog geen longitudinaal onderzoek bekend waarin het effect van gegeneraliseerde angst en separatieangst symptomen bij adolescenten op identiteitsontwikkeling, gemedieerd door ervaren ouderlijke psychologische controle onderzocht werd. In het huidige longitudinale onderzoek wordt onderzocht of het effect van gegeneraliseerde angst en separatieangst symptomen op algemene identiteitsontwikkeling via ervaren ouderlijke psychologische controle verloopt.

Wanneer blijkt dat het negatieve effect van gegeneraliseerde angst en separatieangst op algemene identiteitsontwikkeling gemedieerd wordt door ervaren ouderlijke psychologische controle zou dit implicaties kunnen hebben voor richtlijnen, met betrekking tot het beïnvloeden van angsten en identiteitsontwikkeling waarin interventies op het gebied van gezinskenmerken meer op de voorgrond treden.

Algemene Identiteitsontwikkeling

Identiteitsontwikkeling is een proces dat zich gedurende de gehele levensloop voortzet. Echter, dit proces wordt voor het eerst duidelijk zichtbaar tijdens de adolescentie (Côté & Levine, 1987). Identiteit omvat een structureel aspect en een inhoudelijk aspect. Het structurele aspect verwijst temporeel-ruimtelijke continuïteit: het gevoel om steeds dezelfde persoon te zijn, ongeacht de context en door de tijd heen (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Dit proces van een groeiend besef van continuïteit van een coherent verhaal over het zelf in verschillende sociale contexten, is typerend voor de adolescentie identiteitsontwikkeling (Côté & Levine, 1988; Meeus, 2011). Het inhoudelijke aspect van identiteit betreft het zelfbeeld van een individu, al dan niet contextgebonden (contextspecifieke identiteit). Algemene identiteit verwijst naar het zelfconcept dat niet contextgebonden is. Het is het overstijgende zelfbeeld van het geheel, dat als het ware voortkomt uit de interrelationele samenhang tussen de contextspecifieke identiteiten en dat al dan niet in minder of meerdere mate als positief ervaren wordt (Van Hoof, 1999).

Sekse en identiteitsontwikkeling.

Tijdens de vroege adolescentie fase hebben meisjes een reeds verder tot ontwikkeling gekomen identiteitsformatie dan jongens. In de late adolescentie vallen deze verschillen tussen jongens en meisjes weg. In het huidige onderzoek wordt er gecontroleerd voor sekse effecten, omdat de onderzoeksteekproef uit jong adolescenten bestaat (Klimstra, Hale, Raaijmakers, Branje, & Meeus, 2010).

Opleidingsniveau en identiteitsontwikkeling.

Naarmate adolescenten een hoger leerniveau hebben, kiezen zij meer contexten waarin hun persoonlijke identiteit tot uiting komt. Dit heeft tot gevolg dat identiteitsintegratie over de verschillende contexten heen complexer wordt. Vanwege het aantal identiteitscontexten moet de adolescent meer onderlinge samenhang tussen de contexten bereiken, wat een neerwaarts effect op de mate van identiteitsintegratie heeft. Als de identiteitsintegratie van de adolescent over de verschillende identiteits-contexten heen solide genoeg is, leidt een hoger opleidingsniveau tot verbreding van identiteit-contexten (Van Hoof & Raaijmakers, 2002). Vanwege het effect van opleidingsniveau op identiteitsontwikkeling zal hiervoor in het huidige onderzoek gecontroleerd worden.

Symptomen van Gegeneraliseerde Angst bij Adolescenten

Gegeneraliseerde angst wordt gekarakteriseerd door frequente en excessieve zorgen, waarbij de adolescent moeite heeft om de bezorgdheid onder controle te houden. De angst en zorgen gaan samen met symptomen zoals rusteloosheid, vermoeidheid, concentratieproblemen, prikkelbaarheid, spierspanning en slaapproblemen (APA, 2000). Gerapporteerde symptomen zijn zorgen met betrekking tot toetsen, schoolprestaties, toekomstzorgen en zorgen om sociale evaluatie van leeftijdgenootjes ('scapegoating') kenmerkend voor specifieke gegeneraliseerde angstsymptomen (Weems, Silverman, & La Greca, 2000).

Gegeneraliseerde angststoornis ontwikkeld zich vaak gedurende de adolescentie (Hale, Klimstra, & Meeus, 2010). Meisjes rapporteren meer gegeneraliseerde angstsymptomen dan jongens en laten tijdens de adolescentie ook een lichte toename van gegeneraliseerde angstsymptomen zien en jongens juist een afname van gegeneraliseerde angstsymptomen gedurende de adolescentie (Crocetti, Hale III, Dimitrova, Abubakar, Gao, & Pesigan, 2015; Hale, Raaijmakers, Muris, Hoof, & Meeus, 2008).

Symptomen van Separatieangst bij Adolescenten

Separatieangst wordt gekenmerkt door niet-leeftijds adequate en excessieve angst om afgezonderd te worden van hechtingsfiguren. De adolescent is van streek bij scheiding van thuis of belangrijke hechtingsfiguren, maakt zich zorgen over verliezen van hechtingsfiguren en over het meemaken van een gebeurtenis wat zou leiden tot scheiding van hechtingsfiguren, weigert of wil niet naar school of buiten als gevolg van de scheidingsangst, is bang om alleen of zonder hechtingfiguren te zijn en weigert of wil niet ergens anders dan thuis slapen (APA, 2000).

Separatieangst komt het meeste voor in de kinderleeftijd en in minder mate bij oudere adolescenten (Wicks-Nelson & Israel, 2009). De symptomen van separatieangst nemen af met de leeftijd van de adolescent (Hale, Raaijmakers, Muris, Van Hoof, & Meeus 2008). Meisjes rapporteren meer separatieangstsymptomen dan jongens (Hale, Raaijmakers, Muris, & Meeus, 2005). De angst heeft tot gevolg dat er een afhankelijkheid van de ouders blijft bestaan in een fase waarin een groeiende onafhankelijkheid van de adolescent verwacht wordt (Weems & Costa, 2005).

Ouderlijke Psychologische Controle

Ouderlijke controle kan onderscheiden worden in gedragscontrole en psychologische controle. Gedragscontrole wordt door de adolescent ervaren als regulering en structurering van hun gedrag door hun ouders. Psychologische controle is indringend en manipulatief

gedrag van ouders op de psychologische en emotionele belevingswereld en de emotionele uitingen van hun adolescenten (Barber, 1996). Ouders manipuleren bijvoorbeeld de gedachtes en gevoelens van hun adolescenten door in te spelen op hun schuldgevoel (Barber & Harmon, 2002). Psychologische controle verschilt van het door ouders uitvoeren van druk.

Psychologische controle heeft een meer intern beheersend karakter, zoals de nonverbale signalen die de ouder afgeeft wat leidt tot schuldinductie bij de adolescent (Soenens & van Steenkiste, 2010). Ouderlijke psychologische controle is niet responsief afgestemd op de behoeften van de adolescent en belemmert de ontwikkeling naar onafhankelijkheid en autonomie van de adolescent (Barber, 1996). In het huidige wetenschappelijke debat is het onderscheidt tussen gedragscontrole en psychologische controle echter in twijfel getrokken. Het gebruik van de constructen zou door geleerden op verschillende manieren invulling krijgen, waardoor het onderscheidt tussen gedragscontrole en psychologische controle niet goed te maken is in termen van de aansluitende emotionele- en gedragsuitkomsten van de adolescent (Grolnick & Pomerantz, 2009). Grolnick en Pomerantz (2009) pleiten voor aanpassing van het construct in twee opvoedingsdimensies: controle en structuur. Structuur is dan het creëren van een georganiseerde en standvastige omgeving voor de adolescent. Ouderlijke controle behelst dan de indringende en sturende gedragingen van ouders op zowel de gevoelens en gedachten van hun adolescent als de gedragingen (Grolnick & Pomerantz, 2009).

Soenens en van Steenkiste (2010) bepleiten in hun onderzoek het onderscheidt tussen de twee theoretisch onafhankelijke constructen, waarbij ook zij pleiten voor verandering in de definiëring van het construct ouderlijke controle. Deze discussie omtrent het construct ouderlijke controle speelt zich voornamelijk op theoretisch niveau af. Omdat dit nog niet heeft geleid tot een psychometrisch verantwoord meetinstrument wordt het bestaande

onderscheidt in het huidige onderzoek aangehouden (Wijsbroek, Hale, Raaijmaker, & Meeus, 2012).

Angst, Ouderlijke Psychologische Controle en Identiteitsontwikkeling

Uit longitudinaal onderzoek blijkt dat hoge niveaus van angstsymptomen een risicofactor kunnen vormen voor identiteitsontwikkeling (Crocetti, Klimstra, Keijsers, Hale III, & Meeus, 2009). In recent crossectioneel onderzoek naar gegeneraliseerde angst en identiteitsontwikkeling bleken gegeneraliseerde angstsymptomen negatief samen te hangen met identiteitsontwikkeling (Crocetti, Hale III, Dimitrova, Abubakar, Gao, & Pesigan, 2015).

Ook hebben angstsymptomen een negatief voorspellende waarde voor ervaren ouderlijke psychologische controle. Uit onderzoek bij 923 adolescenten naar de relatie tussen gegeneraliseerde angstsymptomen bij adolescenten en ervaren negatieve interacties met ouders, bleek dat de mate van gegeneraliseerde angstsymptomen positief samenhang met ervaren negatieve ouderlijke interacties. Gegeneraliseerde angstsymptomen leidden tot negatieve ouderlijke interpersoonlijke gedragingen (Hale, Klimstra, Branje, Wijsbroek, & Meeus, 2013). Uit een eerdere studie bleek dat symptomen van gegeneraliseerde angst en separatieangst een voorspellende waarde hadden voor ervaren ouderlijke psychologische controle 2 jaar later (Wijsbroek et al., 2011).

Ervaren ouderlijke psychologische controle hangt negatief samen met identiteitsontwikkeling. Uit een studie naar ervaren ouderlijke psychologische controle en identiteitsontwikkeling blijken deze negatief gecorreleerd te zijn (Luyckx, Soenens, Vansteenkiste, Goossens, & Berzonsky, 2007).

Hypothesen

Het doel van deze studie is onderzoeken of een effect van gegeneraliseerde angst en separatieangst op algemene identiteitsontwikkeling gemedieerd wordt door ervaren ouderlijke psychologische controle.

Er wordt een negatief effect van gegeneraliseerde angst en separatieangst symptomen op algemene identiteitsontwikkeling verwacht: meer gegeneraliseerde angst en separatieangst symptomen worden verwacht samen te gaan met een minder positieve algemene identiteitsontwikkeling (Crocetti et al., 2009; Crocetti et al., 2015). Daarnaast wordt er een positieve correlatie verwacht tussen gegeneraliseerde angst en separatieangst symptomen en ervaren ouderlijke psychologische controle (Hale et al., 2013; Wijsbroek et al., 2011). Tenslotte wordt verwacht dat ervaren ouderlijke psychologische controle negatief gecorreleerd is met algemene identiteitsontwikkeling (Luyckx et al., 2007).

Methode

Participanten

Het originele data bestand bestond uit 455 adolescenten ($N = 455$), waarvan er 332 respondenten aan beide metingen hebben deelgenomen ($N = 332$). 63 adolescenten hebben alleen aan de eerste meting deelgenomen en 60 alleen aan de tweede meting of alleen voor één van deze metingen alle noodzakelijke identificatie variabelen ingevuld. Omdat de data van deze respondenten niet geschikt zijn voor de longitudinale analyse worden deze respondenten uitgesloten van de onderzoekssteekproef. De onderzoekssteekproef bestaat uit respondenten die een geldige waarde hebben op alle modelvariabelen en die aan beide metingen hebben deelgenomen ($N = 286$). De respondenten zijn afkomstig van 15 Nederlandse scholen, waarbij de vragenlijsten klassikaal zijn afgenomen in groep 8 (47,6%) en in de brugklas (52,4%). De respondenten bestonden uit zowel jongens (42%) als meisjes (58%) in de leeftijd van 10 tot 14 jaar ($M=12$). De respondenten zijn ingedeeld in laag opleidingsniveau (LWOO, VMBO, VMBO/HAVO; 52,1%) en hoog opleidingsniveau (HAVO, HAVO/VWO, VWO, Gymnasium; 47,9%). Van de respondenten is 94,8% in Nederland geboren en 5,2% in een ander land.

De onderzoekssteekproef (N=286) werd vergeleken met de groep respondenten die geen geldige waarde hadden op één of meer van de modelvariabelen en/of die alleen aan de eerste meting hebben deelgenomen (N = 107) en werden tegen elkaar afgezet op de modelvariabelen uit wave 1. Voor de continue variabele (GADT1, SADT1, opdringerigheidT1, algemene identiteit T1, algemene identiteit T2) is een T-test uitgevoerd en voor de categoriale variabelen (opleidingsniveau, sekse) de Chi-kwadraat test. Uit de attritie-analyse met de continue variabelen kwamen geen significante verschillen naar voren voor gegeneraliseerde angst ($t(393) = .80, p = .212$), separatieangst ($t(393) = 1.01, p = .157$), opdringerigheidT1 ($t(387) = .99, p = .162$) en voor algemene identiteit T1 ($t(393) = 1.07, p = .142$). Uit de Chi-kwadraat toets bleek geen significant verschil voor opleidingsniveau ($\chi^2(1) = 1.25, p = .27$), maar wel voor sekse ($\chi^2(1) = 13.32, p < .001$). In de groep respondenten die alleen aan de eerste meting heeft meegedaan en/of missings heeft op de modelvariabelen zijn relatief meer jongens aanwezig (62,6%) dan in de uiteindelijke steekproefpopulatie (42,0%). Jongens hebben in deze steekproef dus een grotere kans om uit te vallen dan meisjes. De effect-size van dit verschil is echter klein: $\Phi = -.18, p < .001$. Het is zodoende niet nodig hier een correctie voor uit te voeren.

Meetinstrumenten

Identiteitsontwikkeling.

De vragenlijst waarmee de ontwikkeling van identiteitsontwikkeling gemeten is, is de Spatial Continuity of Identity Questionnaire ([SCIQ], van Hoof, 1997). Uit onderzoek door van Hoof en Raaijmakers (2002) blijkt deze vragenlijst een valide meting van identiteit te zijn. De vragenlijst bestaat uit 80 items (4 * 20 items), met 20 semantische differentiaal die samen een beschrijving moeten geven van de identiteit op één van de vier domeinen: 'hoe jij jezelf in het algemeen vindt', 'hoe ben jij op school, thuis en in je vrije tijd'. Een voorbeeld item hiervan is 'ik onderneem veel dingen'. Deze vragen kunnen beantwoord worden via een

7-puntsschaal, variërend van 'zo ben ik helemaal niet' tot 'zo ben ik helemaal'. Het ontwikkelingsaspect van identiteit is geoperationaliseerd door de eerste meting van algemene identiteit als covariaat mee te nemen in analyse van de tweede meting (zie figuur 1). De betrouwbaarheid van de score (Cronbach's alpha) in deze steekproef was .78 (T1) en .82 (T2).

Gegeneraliseerde angst en separatieangst.

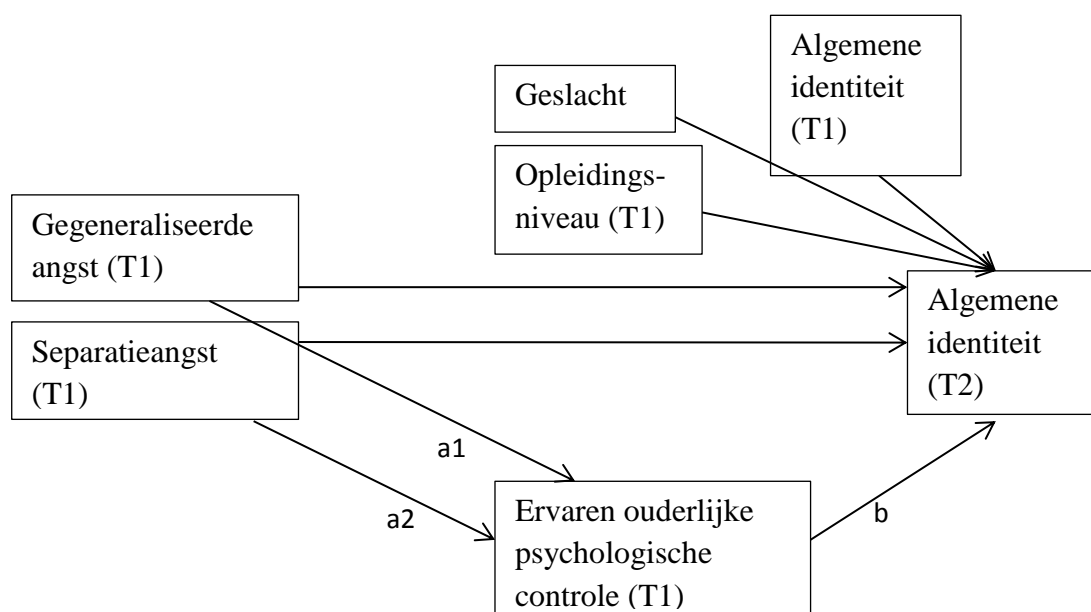
De vragenlijst waarmee gegeneraliseerde angst en separatieangst symptomen gemeten zijn, is de 'Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders' ([SCARED-NL], Muris, Bodden, Hale, Birmaher, Mayer, 2007) De vragenlijst bestaat uit 38 items, te verdelen in 5 angstsymptoomgroepen. Gegeneraliseerde angstsymptomen wordt gemeten middels 9 items betreffende angst en bezorgdheid over alledaagse dingen. Een voorbeelditem is 'Mensen zeggen dat ik me teveel zorgen maak'. Separatieangst symptomen worden gemeten middels 8 items betreffende angst om gescheiden te worden van gehechtheidsfiguren. Een voorbeelditem is 'Ik blijf bij mijn ouders, waar ze ook heen gaan'. De respondent kan op een 3-puntsschaal antwoorden met 'bijna nooit', 'soms' of 'vaak'. Voor de subschalen van gegeneraliseerde angst en separatieangst zijn respectievelijk Cronbachs alfa's gerapporteerd van 0.86 en 0.61 (Muris, Merckelbach, Schmidt, & Mayer, 1999). In dit onderzoek was de betrouwbaarheid van de gegeneraliseerde angst score .85 en van de separatieangst score .75 (Cronbach's alpha's).

Ouderlijke psychologische controle.

Ervaren ouderlijke psychologische controle is gemeten met de variabele 'ouderlijke opdringerigheid'. Dit is een variabele die onderdeel is van de vragenlijst 'Level of Expressed Emotion' (The level of expressed emotion scale [LEE], Cole & Kazarian, 1988). Deze vragenlijst bestaat uit 46 items met 4 sub-schalen die gaan over hoe adolescenten het gedrag van hun ouders in interactie met henzelf ervaren. De subschaal 'ervaren opdringerigheid van

de ouders' bestaat uit 7 items. Voorbeelditems zijn 'mijn ouders bemoeien zich overal mee' en 'mijn ouders moeten alles van me weten'. Antwoorden kunnen gegeven worden op een 4-puntsschaal van 'waar' tot 'onwaar'. In dit onderzoek was de betrouwbaarheid van de score .74 (Cronbach's alpha).

Data analyse

Figuur 1. Onderzoeksmodel met verwachte relaties.

In dit onderzoek wordt de samenhang tussen gegeneraliseerde angst en separatieangst met algemene identiteitsontwikkeling gemeten, gemedieerd door ervaren ouderlijke psychologische controle. Er wordt gecontroleerd voor verschillen in sekse en opleidingsniveau. Ontwikkeling van algemene identiteit wordt gemeten door meting 1 van algemene identiteit als covariaat in het analysemodel mee te nemen.

Allereerst worden de categoriale variabelen omgezet naar dummy variabelen. De covariaat 'opleidingsniveau' bestaat oorspronkelijk uit acht categorieën, welke worden omgezet in één dummy variabele (0 = laag schoolniveau: LWOO, VMBO, VMBO/HAVO; 1 = hoog schoolniveau: HAVO, HAVO/VWO, VWO, Gymnasium). De covariaat 'sekse' wordt ook omgezet in een dummy variabele (0 = jongen; 1 = meisje). Voor het meten van

ervaren ouderlijke psychologische controle, separatieangst en gegeneraliseerde angst worden nieuwe variabelen aangemaakt, door de itemscores op deze schalen van de eerste meting (T1) samen te voegen in een nieuwe variabele. Voor de onafhankelijke variabelen GADT1 en SADT1 zijn dit de gemiddelden van de items op deze schaal. Voor deze schalen hoeven geen items omgepooled te worden. De mediator variabele opdringerigheidT1 is het gemiddelde van de in de richting van de schaal gecodeerde items. Hiervoor zijn alle items omgepooled, behalve het item ‘mijn ouders steken hun neus niet in mijn leven’ vanwege de ontkenkende vraagstelling.

Om het mediërend effect van ervaren ouderlijke psychologische controle te testen wordt er een meervoudige lineaire regressieanalyse met bootstrap uitgevoerd. Alle variabelen worden in één regressie model geanalyseerd, omdat het effect van de onafhankelijke variabelen gegeneraliseerde angst en separatieangst op de afhankelijke variabele algemene identiteitsontwikkeling T2 elkaar zullen overlappen.

Voor het berekenen van de statistische significantie van het mediatie-effect (pad a * pad b) worden eerst de waarden van de niet-gestandaardiseerde regressie coëfficiënten tussen de onafhankelijke variabelen GADT1 en SADT1 en de mediator opdringerigheidT1 in een aparte regressie vastgesteld. De standard errors worden met een bootstrap-analyse nauwkeuriger berekend. Met de waarden van de niet-gestandaardiseerde regressie coëfficiënten en de gebootstrate standard errors wordt vervolgens handmatig de Sobel's test uitgevoerd.

Resultaten

De samenhang tussen de continue variabelen is weergegeven in tabel 1. De vergelijking van groepsgemiddelden voor de dummyvariabelen sekse en opleidingsniveau op de continue variabelen is weergegeven in tabel 2.

Gegeneraliseerde angst, separatieangst en ervaren ouderlijke psychologische controle blijken negatief samen te hangen met algemene identiteit T1 en T2. Meer gegeneraliseerde angst en separatieangst symptomen en meer ervaren ouderlijke psychologische controle leidde tot een lagere score op algemene identiteit (T1 en T2). Tevens blijken meer separatieangst symptomen samen te hangen met meer gegeneraliseerde angstsymptomen. Meer ervaren ouderlijke psychologische controle hangt samen met meer gegeneraliseerde angstsymptomen, maar niet met separatieangst. Adolescenten met een laag opleidingsniveau rapporteren meer gegeneraliseerde angstsymptomen en een hoog opleidingsniveau hangt samen met hogere scores op algemene identiteit T1 en T2. In totaal rapporteren meisjes meer gegeneraliseerde angst en separatieangst symptomen en scoren jongen hoger op algemene identiteit T1 en t2. Tot slot is er een sterke relatie gevonden tussen algemene identiteit T1 en algemene identiteit T2.

Tabel 1

Onderlinge correlaties tussen de variabelen (N=286)

Variabele	1.	2.	3.	4.
1. Algemene identiteit T2				
2. Algemene identiteit T1	.69**			
3. GAD T1	-.46**	-.60**		
4. SAD T1	-.24**	-.29**	.59**	
5. Opdringerigheid T1	-.18**	-.21**	.14*	.09

*Noot. *p < .05, **p < .01*

Tabel 2

T-test for equality of means (N=286)

	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Opleidingsniveau			
1. Algemene identiteit T2	-5.07	284	<.001
2. Algemene identiteit T1	-4.33	284	<.001
3. GAD T1	2.41	284	.009
4. SAD T1	-.123	284	.449
5. Opdringerigheid T1	-.397	284	.346
Sekse			
1. Algemene identiteit T2	1.81	284	.036
2. Algemene identiteit T1	1.84	284	.034
3. GAD T1	-4.74	284	<.001
4. SAD T1	-4.46	284	<.001
5. Opdringerigheid T1	7.50	284	.227

Meervoudige Regressie Analyse

Uit de regressie analyse met beide onafhankelijke variabelen gegeneraliseerde angst en separatieangst, gecontroleerd voor sekse, opleidingsniveau en algemene identiteit T1, blijkt dat gegeneraliseerde angst en separatieangst geen significant direct effect hebben op algemene identiteit T2 (zie Tabel 3; Model 1). Omdat het directe effect van gegeneraliseerde angst en separatieangst op algemene identiteit T2 niet significant is, zal het effect van gegeneraliseerde angst en separatieangst via de mediator ervaren ouderlijke psychologische controle op algemene identiteit ook niet significant zijn. Voor de volledigheid wordt deze analyse hier toch uitgewerkt.

Voor het testen van de mediatie is eerst gekeken of de onafhankelijke variabelen de mediator konden voorspellen. Uit de regressie blijkt dat gegeneraliseerde angst en separatieangst de variantie in ervaren ouderlijke psychologische controle niet significant kunnen voorspellen ($F(2, 283) = 2.77, p = .065, R^2 = .019$). Hiernaast blijkt dat ook afzonderlijk gegeneraliseerde angst ($B=.16, \beta=.13, SE=.096, p=.077$) en separatieangst ($B=.03, \beta=.02, SE=.119, p=.828$) niet significant samenhangen met ervaren ouderlijke psychologische controle.

Uit de regressie analyse van het gehele mediatiemodel blijkt dat de mediator ervaren ouderlijke psychologische controle algemene identiteit T2 niet significant kan voorspellen. Ook het effect van gegeneraliseerde angst en separatieangst, gemedieerd door ervaren ouderlijke psychologische controle is niet significant (zie Tabel 3; Model 2).

Wel is er een significante positieve samenhang gevonden voor opleidingsniveau met algemene identiteit T2: hoger opleidingsniveau hangt samen met hogere scores op algemene identiteitsontwikkeling. Daarnaast is algemene identiteit T1 is een sterke voorspeller van algemene identiteit T2.

Tabel 3

Samenvatting van Meervoudige Regressie Analyse op Algemene identiteit T2 (N=286).

Variabele	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	ΔR^2
Model 1				.491
SADT1	-.07	.12	-.03	
GADT1	-.08	.13	-.05	
Sekse	-.02	.08	-.01	
Opleidingsniveau**	.19	.06	.13	
Algemene identiteit T1**	.64	.06	.62	
Model 2				.002
SADT1	-.06	.11	-.03	
GADT1	-.08	.13	-.05	
OpdringerigheidT1	-.06	.07	-.05	
Sekse	-.02	.07	-.02	
Opleidingsniveau**	.20	.07	.13	
Algemene identiteit T1**	.63	.06	.61	

Noot. * $p < .05$, ** $p < .01$

Mediatie Effect Sobel's test

Voor de Sobel test zijn de niet-gestandaardiseerde regressie coëfficiënten (*Bs*) en de *SEs* met bootstrap analyse gebruikt. De waarde van het mediatie-effect van onafhankelijke variabele GADT1 met mediator Opdringerigheid op afhankelijke variabele Algemene identiteit T2 is statistisch niet significant met Sobel's $z = .83$, $p = .203$. Zo ook voor SADT1 Sobel's $z = .21$, $p = .419$. Er is geen sprake van een significant mediatie-effect.

Discussie

Het doel van deze studie was onderzoeken of een effect van gegeneraliseerde angst en separatieangst op identiteitsontwikkeling gemedieerd wordt door ervaren ouderlijke psychologische controle. Uit de resultaten komen geen significante effecten naar voren van gegeneraliseerde angst en separatieangst op algemene identiteitsontwikkeling, gemedieerd door ervaren ouderlijke psychologische controle.

Er is ook geen significant direct effect gevonden van gegeneraliseerde angst en separatieangst op identiteitsontwikkeling. Minder symptomen van gegeneraliseerde angst en separatieangst hangen niet samen met een meer positieve algemene identiteitsontwikkeling. Dit is tegen de verwachting in, omdat in eerdere empirische longitudinale onderzoeken wel een significant negatief effect gevonden werd van gegeneraliseerde angst en separatieangst op identiteitsontwikkeling (Crocetti et al., 2009; Crocetti et al., 2015).

Uit de regressie analyse blijkt dat gegeneraliseerde angst en separatieangst niet significant samenhangen met ervaren ouderlijke psychologische controle. In eerdere onderzoeken is er wel een positieve correlatie gevonden tussen gegeneraliseerde angst en separatieangst symptomen en ervaren ouderlijke psychologische controle (Hale et al., 2013; Wijsbroek et al., 2011). De gevonden resultaten van het huidige onderzoeken komen dus niet overeen met de verwachte resultaten.

Tenslotte blijkt uit de resultaten dat het effect van ervaren ouderlijke psychologische controle op algemene identiteitsontwikkeling niet significant is. Uit eerder onderzoek van Luyck et al. (2007) bleek ervaren ouderlijke opdringerigheid wel significant negatief gecorreleerd te zijn met identiteitsontwikkeling.

Een mogelijke verklaring voor het uitblijven van significante correlaties tussen de variabelen kan zijn dat het tijdsbestek tussen de twee metingen te kort was (ongeveer 4

maanden). De verschillen in identiteitsontwikkeling zijn daardoor te klein om een significante samenhang op te kunnen leveren (Schwartz, 2005).

Beperkingen van het onderzoek zijn dan ook met name het korte tijdsbestek dat tussen de twee metingen in heeft gezeten. Voor toekomstig longitudinaal onderzoek lijkt het wenselijker om een langere tijdsperiode tussen de meetmomenten in te laten zitten. Een andere beperking van het onderzoek ligt in het feit dat de vragenlijsten klassikaal zijn afgenomen. De respondenten konden hierdoor mogelijk overleggen. Ook is het mogelijk dat er door het klassikale karakter van de afname van de vragenlijst meer sociaal wenselijke antwoorden zijn ingevuld. Daarnaast is het waarschijnlijk dat niet alle adolescenten het invullen van de vragenlijsten even serieus namen. Dit is bijvoorbeeld de vraag bij een klas die als beloning naar buiten mocht na het invullen van de vragenlijst. Tot slot is er gewerkt met een databestand van respondenten uit een kleine leeftijdsrange.

Op basis van de resultaten uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat gegeneraliseerde angstsymptomen en separatieangst symptomen, gemedieerd door ervaren ouderlijke psychologische controle, geen significant effect hebben op algemene identiteitsontwikkeling.

Referenties

- American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 4th edition, Text Revision (DSMIV-TR). Washington DC: American Psychiatric Publishing.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child development*, 67(6), 3296-3319.
- Barber, B. K., & Harmon, E. L. (2002). Violating the self: parental psychological control of children and adolescents. In B. K. Barber (Ed.), *Intrusive parenting: how psychological control affects children and adolescents* (pp. 15-52). Washington DC: apa.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173.
- Beyers, W., & Goossens, L. (2008). Dynamics of perceived parenting and identity formation in late adolescence. *Journal of Adolescence*, 31(2), 165-184.
- Cole, J. D., & Kazarian, S. S. (1988). The level of expressed emotion scale: a new measure of expressed emotion. *Journal of Clinical Psychology*, 44(3), 392-397.
- Côté, J. E., & Levine, C. (1987). A formulation of Erikson's theory of ego identity formation. *Developmental Review*, 7, 273-325.
- Côté, J. E., & Levine, C. (1988). A critical examination of the ego identity status paradigm. *Developmental Review*, 8(2), 147-184.
- Crocetti, E., Hale III, W. W., Dimitrova, R., Abubakar, A., Gao, C. H., & Pesigan, I. J. A. (2015). Generalized Anxiety Symptoms and Identity Processes in Cross-Cultural Samples of Adolescents from the General Population. *Child & Youth Care*, 44(2), 159-174.
- Crocetti, E., Klimstra, T., Keijsers, L., Hale III, W. W., & Meeus, W. (2009). Anxiety trajectories and identity development in adolescence: A five-wave longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(6), 839-849.
- Cronk, N. J., Slutske, W. S., Madden, P. A., Bucholz, K. K., & Heath, A. C. (2004). Risk for separation anxiety disorder among girls: paternal absence, socioeconomic disadvantage, and genetic vulnerability. *Journal of Abnormal Psychology*, 113(2), 237.
- Grolnick, W. S., & Pomerantz, E. M. (2009). Issues and challenges in studying parental control: toward a new conceptualization. *Child Development Perspectives*, 3, 165-170.
- Hale, W. W. III, Raaijmakers, Q., Muris, P., & Meeus, W. (2005). Psychometric properties of the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED) in the general adolescent population. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 44, 283-290.
- Hale, W. W., Raaijmakers, Q., Muris, P. Van Hoof, A., & Meeus, W. (2008). Developmental trajectories of adolescent anxiety disorder symptoms: A 5-year prospective community study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 47, 556-564. doi:10.1097/CHI.0b013e3181676583
- Hale, W. W., Klimstra, T. A., Branje, S. J., Wijsbroek, S. A., & Meeus, W. H. (2013). Is adolescent generalized anxiety disorder a magnet for negative parental interpersonal behaviors?. *Depression and anxiety*, 30(9), 849-856.
- Hale III, W.W., Klimstra, T.A. & Meeus, H.J. (2010). Is the generalized anxiety disorder symptom of worry just another form of neuroticism? A 5-year longitudinal study of adolescents from the general population. *Journal of Clinical Psychiatry*, 71, 942-948.

- Klimstra, T. A., Hale III, W. W., Raaijmakers, Q. A., Branje, S. J., & Meeus, W. H. (2010). Identity formation in adolescence: change or stability? *Journal of Youth and Adolescence*, 39(2), 150-162.
- Luyckx, K., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L., & Berzonsky, M. D. (2007). Parental psychological control and dimensions of identity formation in emerging adulthood. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 546.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of personality and social psychology*, 3(5), 551.
- Meeus, W. (2011). The study of adolescent identity formation 2000–2010: A review of longitudinal research. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 75-94.
- Muris, P., Bodden, D., Hale, W., Birmaher, B., & Mayer, B. (2007). SCARED-NL. *Vragenlijst over angst en bang-zijn bij kinderen en adolescenten. Handleiding bij de gereviseerde Nederlandse versie van de Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders*. Amsterdam: Boom test uitgevers.
- Muris, P., Merckelbach, H., Schmidt, H., & Mayer, B. (1999). The revised version of the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED-R): Factor structure in normal children. *Personality and Individual Differences*, 26, 99-112.
- Ollendick, T. H., King, N. J., & Muris, P. (2002). Fears and phobias in children: Phenomenology, epidemiology, and aetiology. *Child and Adolescent Mental Health*, 7(3), 98-106.
- Polanczyk, G. V., Salum, G. A., Sugaya, L. S., Caye, A., & Rohde, L. A. (2015). Annual Research Review: A meta-analysis of the worldwide prevalence of mental disorders in children and adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56(3), 345-365.
- Smits, I., Soenens, B., Luyckx, K., Duriez, B., Berzonsky, M., & Goossens, L. (2008). Perceived parenting dimensions and identity styles: Exploring the socialization of adolescents' processing of identity-relevant information. *Journal of Adolescence*, 31(2), 151-164.
- Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review*, 30, 74-99.
- van Hoof, A. (1997). *Identity formation in adolescence: Structural integration and guiding influences*. Unpublished doctoral dissertation. Utrecht: Utrecht University.
- van Hoof, A. (1999). The identity status approach: In need of fundamental revision and qualitative change. *Developmental Review*, 19(4), 622-647.
- van Hoof, A., & Raaijmakers, Q. A. (2002). The spatial integration of adolescent identity: Its relation to age, education, and subjective well-being. *Scandinavian Journal of Psychology*, 43(3), 201-212.
- Weems, C. F., & Costa, N. M. (2005). Developmental differences in the expression of childhood anxiety symptoms and fears. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 44(7), 656-663.
- Weems, C. F., Silverman, W. K., & La Greca, A. M. (2000). What do youth referred for anxiety problems worry about? Worry and its relation to anxiety and anxiety disorders in children and adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28(1), 63-72.
- Wicks-Nelson, R., & Israel, A. C. (2009). *Abnormal child and adolescent psychology* (7th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Wijsbroek, S. A., Hale III, W. W., Raaijmakers, Q. A., & Meeus, W. H. (2011). The direction of effects between perceived parental behavioral control and psychological control and adolescents' self-reported GAD and SAD symptoms. *European child & adolescent psychiatry*, 20(7), 361-371.

